

УДК 338.3

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2020-6.17>

Рачинський О.В.

аспірант кафедри міжнародних економічних відносин,
Хмельницький національний університет

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті дано підходи до трактування фінансової стійкості підприємства та існуючі методи її визначення. Охарактеризовано систему показників за якими оцінюють фінансову стійкість підприємства та аналізують фінансовий стан господарюючого суб'єкта. Наведено проблематичні аспекти функціонування підприємств машинобудівної галузі, які суттєво впливають на фінансовий стан і доведено необхідність підвищення конкурентоспроможності продукції для розширення як внутрішніх, так і зовнішніх ринків збуту продукції, що позитивно вплине на фінансову стійкість та стратегічний розвиток підприємств. Деталізовано внутрішні та зовнішні фактори впливу на фінансову стійкість підприємства і наведено групи факторів впливу на фінансову стійкість підприємства в залежності від рівня значимості. Досліджено основні напрями вдосконалення процесу забезпечення фінансової стійкості підприємства за нинішніх умов господарювання.

Ключові слова: фінансова стійкість, машинобудівні підприємства, внутрішні та зовнішні фактори впливу, оцінка, показники фінансового стану.

ANALYSIS OF FACTORS INFLUENCING THE FINANCIAL SUSTAINABILITY OF MACHINE-BUILDING ENTERPRISES

Rachynskyi Oleksandr

Khmelnitsky National University

Enterprises of the machine-building industry have a significant influence on the development of the economy of the country as a whole, expansion of production potential and financial sustainability. Most industrial enterprises, operating in rather difficult conditions, require the development of ways to improve the efficiency of their management. Approaches to interpretation of financial stability of the enterprise and existing methods of its determination are investigated. The system of indicators by which to evaluate the financial stability of the enterprise and analyze the financial condition of the business entity is characterized. An entity's financial sustainability is the ability of an entity to maintain a dynamic financial equilibrium. The problematic aspects of functioning of the enterprises of the machine-building industry, which significantly affect the financial condition, are presented. The necessity of increase of competitiveness of production for expansion of both internal and external markets of production has been proved, which will positively influence the financial stability and strategic development of enterprises. There is no clear opinion among scientists about the isolation of certain factors of influence on the financial stability of the enterprise. Internal and external factors of influence on the financial stability of the enterprise are detailed. The groups of factors influencing the financial stability of the enterprise depending on the level of significance are given. Having identified the factors influencing the financial and economic activity of the enterprise, in particular, and ensuring financial stability, responsible specialists (economists) of the enterprise will be able to make management decisions to eliminate the negative factors of influence. In our opinion, a mechanism for ensuring financial sustainability should be established at each enterprise. The financial sustainability of a machine-building enterprise is the basis for the development of its economic potential. The basic directions of improvement of the process of ensuring the financial stability of the enterprise under the current economic conditions are investigated.

Keywords: financial stability, machine-building enterprises, internal and external factors of influence, evaluation, indicators of financial condition.

Постановка проблеми. Підприємства машинобудівної галузі значно впливають на розвиток економіки країни в цілому, розширення виробничого потенціалу та на фінансову стійкість. Через те, на мікро- та макро- рівнях управління, важливим є забезпечення належного фінансового стану і економічної стабільності машинобудівних підприємств, які здійснюють чималий вплив на розвиток національної економіки. Більшість промислових підприємств, функціонуючи в досить непростих умовах, потребують розробки напрямів підвищення ефективності їх господарювання. Саме завдяки зібранню та детальному опрацюванню інформаційних джерел відносно факторів впливу на фінансову

складову діяльності підприємства машинобудування керівництво має змогу приймати ефективні управлінські рішення, спрямовані на розвиток в стратегічній перспективі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нинішні проблеми щодо розвитку вітчизняних підприємств машинобудівної галузі, забезпечення належного фінансового стану, визначення факторів впливу на фінансові аспекти діяльності господарюючих суб'єктів досліджувалися такими вченими як: Волошина О.В. [3], Корбутяк А.Г. [7], Міокова Г.І. [5], Шергіна Л.А., Школьник І.О., Чубка О.М. [2], Чернишов В.В. [4], Павленко О.П. [5], Рекова Н.Ю. [3], Семиліт І.В. та ін.

Кожним науковцем акцентується увага в більшій мірі на тих чи інших факторах впливу на фінансовий стан промислових підприємств, але не виокремлено єдиного підходу до визначення факторів та проведення оцінки фінансового стану підприємств машинобудування.

Мета статті. Основною метою статті є проведення дослідження факторів, які впливають на фінансову стійкість підприємств машинобудівної галузі за нинішніх умов функціонування для виокремлення напрямів поліпшення фінансового становища господарюючих суб'єктів.

Виклад основного матеріалу. Фінансова стійкість підприємства є здатністю суб'єкта господарювання підтримувати динамічну фінансову рівновагу, зберігати фінансову гнучкість та фінансову незалежність, що забезпечить його стабільність та розвиток у довгостроковій перспективі навіть в умовах невизначеності. Існують такі методи визначення фінансової стійкості як агрегований та коефіцієнтний. На практиці, використовують маржинальний, бальний, матричний, балансовий, інтегральний, факторний, дискримінантний аналіз та ін. За агрегованим методом, як відомо, для абсолютного типу фінансової стійкості повинна виконуватися умова покриття запасів власними коштами ($a_1 \geq 0$, $a_2 \geq 0$, $a_3 \geq 0$), для нормального – власними та довгостроковими ($a_1 \leq 0$, $a_2 \geq 0$), для нестійкого – загальними ($a_1 \leq 0$, $a_2 \leq 0$, $a_3 \geq 0$) [1, с. 43].

Фінансова стійкість належить до одного з найважливіших напрямів аналізу фінансового стану, оскільки визначає ефективність управління підприємством. Для того, щоб підприємство було прибутковим, плато – та кредитоспроможним, нарощувало свій капітал, успішно розвивалося, воно передусім має бути фінансово стійким, тобто його політика управління фінансовими ресурсами має бути спрямована на ефективне формування та використання власних і позикових фінансових ресурсів. Зміцнення рівня фінансової стійкості є особливо актуальним в умовах нестабільності економіки, адже є основною умовою виживання підприємства, його адаптації до змін у зовнішньому середовищі та реалізації запланованих цілей. У науковій літературі існує багато визначень фінансової стійкості. Найчастіше поняття фінансової стійкості прив'язується до платоспроможності підприємства.

Фінансова стійкість підприємства – це комплексна та багатофакторна економічна категорія, яка тісно пов'язана з іншими показниками, що характеризують фінансовий стан підприємства. На практиці фінансову стійкість оцінюють на основі фінансової звітності підприємств за допомогою певної системи показників:

– по-перше, на основі звіту про фінансовий стан (балансу) розраховують абсолютні показники (власні, довгострокові та короткострокові джерела фінансування). Значення цих показників використовуються в подальшому для визначення типу фінансової стійкості підприємства;

– по-друге, проводять розрахунок відносних показників (також на основі даних балансу). Ці показники дозволяють оцінити залежність чи незалежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування, співвідношення між власним і залученим капіталом, стан основних та обігових коштів на підприємстві. Одним з основних у цій групі показників є коефіцієнт фінан-

сової незалежності (автономії), який ще називають коефіцієнтом платоспроможності. Серед інших показників виділяють: коефіцієнт фінансової залежності; коефіцієнт фінансування; коефіцієнт фінансового левериджу; коефіцієнт забезпеченості власними обіговими коштами тощо;

– по-третє, для визначення зони беззбитковості підприємства бажаним є розрахунок порогу рентабельності і запасу фінансової стійкості. Для визначення цих показників необхідні дані про дохід від реалізації продукції, які беруть зі звіту про фінансові результати. На основі отриманих значень визначають, на скільки може бути зменшений дохід від реалізації, щоб підприємство не потрапило в стан збитковості [2, с. 198–199].

Проблеми машинобудівної галузі не є несподіваними, вони накопичуються роками і належного вирішення не знаходять ні з боку власників підприємств, ні з боку держави. Основними причинами кризи є все ж таки низька конкурентоспроможність продукції вітчизняного машинобудування та недостатність фінансових ресурсів для інноваційного розвитку. Підтвердити або спростувати цю тезу можна за результатами оцінки фінансового стану основних підприємств машинобудівної галузі. Тут необхідно відзначити, що сучасна фінансова наука розробила значну кількість методик оцінки фінансового стану підприємства: експрес аналіз звітності, коефіцієнтний аналіз, динамічний аналіз. Найбільш повноцінним та інформативним є фінансовий аналіз за дискримінантними моделями, який широко використовується з метою оцінки ймовірності банкрутства підприємства в західній практиці. Він поєднує в собі коефіцієнтний метод, метод інтегрального показника, дозволяє прослідкувати вплив факторів на рівень фінансового стану та дає змогу здійснювати оцінку в динаміці [3, с. 153].

На фінансовий стан підприємства впливають: скорочення обсягів фінансування зокрема через обмеження кредитування, внаслідок встановлення більш жорстких умов отримання кредитів, підвищення відсоткових ставок на кредити внаслідок погіршення ліквідності банківських установ; зменшення попиту населення у зв'язку зі зниженням купівельної спроможності за рахунок як подолання реальних доходів населення, так і згорання споживчого кредитування на тлі підвищення вартості обслуговування раніше отриманих валютних кредитів; курсова нестабільність, надмірне оподаткування, високий регулятивний тиск.

Сьогодні існують складності проведення аналізу фінансового стану підприємств, що обумовлено: нестабільністю національної валюти, внаслідок чого розраховані на певний час показники можуть втратити свою цінність; різними формами власності (деякі показники не можуть бути розраховані для акціонерних підприємств через слабко розвинений у державі ринок цінних паперів); нестабільністю законодавчої бази (фінансового податкового права); кризовими явищами національної економіки тощо.

Виокремлюють такі системні проблеми у розвитку машинобудування: низька ефективність виробництва, відсутність досвіду конкурентної ринкової поведінки, нестача нових технологій та труднощі з виходом на ринки високоякісної продукції. З огляду на сучасні проблеми галузі, можна виділити шляхи стимулювання розвитку машинобудування через підвищення конку-

рентоспроможності продукції, пошук нових ефективних стратегій виходу підприємств на зовнішні ринки, оскільки для отримання кращих фінансових результатів внутрішнього ринку не достатньо [4, с. 238].

Серед науковців не існує однозначних думок щодо виокремлення тих чи інших факторів впливу на фінансову стійкість підприємства. Одні вважають, що такими чинниками є міцне становище підприємства на ринку, налагодженість економічних зв'язків із партнерами, високий рівень матеріально-технічного оснащення виробництва і застосування передових технологій. Інші, такими чинниками вважають стан майна, рівень гнучкості системи управління тощо. Важливо зазначити, що діяльність підприємства можна розглядати як в зовнішньому, так і внутрішньому аспектах. Зовнішній аспект фінансової стійкості підприємства пов'язаний із стабільністю економічного середовища, в якому воно функціонує, що забезпечується відповідним державним макроекономічним регулюванням ринкової економіки. Внутрішній аспект фінансової стійкості відображає такий стан його ресурсного потенціалу і таку його динаміку, при яких забезпечуються стабільно високі фінансово-господарські результати діяльності підприємства.

Така конкретизація має на меті обґрунтування доцільності поділу чинників впливу на фінансову стійкість підприємства на дві групи: внутрішні і зовнішні. До внутрішніх слід віднести інноваційні, виробничі, фінансові, реалізаційні, а до зовнішніх – законодавчо-адміністративні, політичні, соціально-демографічні фактори впливу. Внутрішні фактори – це розміри підприємства, рівень гнучкості системи управління; рівень відповідності продукції запитам споживачів за якістю та ціною, стан матеріально-технологічної бази підприємства, новітність технологій, стан майна і фінансових ресурсів, ступінь залежності від зовнішніх кредиторів та інвесторів, ефективність господарських і фінансових операцій, рівень менеджменту та забезпеченість висококваліфікованими кадрами, корпоративна культура, ділова репутація підприємства, збалансованість внутрішніх можливостей із впливом зовнішніх загроз.

Зовнішні чинники – соціально-економічна та політична стабільність в країні; рівень платоспроможного попиту, рівень конкуренції, податкова, кредитно-фінансова, облікова, інвестиційна політика; зовнішньоекономічна політика держави, ефективність економічних зв'язків, зміна умов експорту та імпорту, антимонопольна політика, ситуація на ринку постачальників; інвестиційний клімат, галузеві особливості, тип ринку, кредитна політика, валютна політика, рівень страхових тарифів, науково-технічний прогрес [5, с. 13].

На фінансову стійкість підприємства впливає ціла низка чинників. З метою управління окремими з них, посилення чи послаблення їх впливу на фінансову стійкість підприємства їх можна об'єднати в групи залежно від рівня виникнення та ступеня значущості. Чинники I рівня – це узагальнюючі (базові) чинники, які є результатом впливу чинників II і III рівнів і водночас виступають генератором взаємодії більш дрібних чинників.

До чинників I рівня відносять: а) фазу економічного розвитку системи; б) стадію життєвого циклу підприємства. Чинники II рівня – похідні, адже вони є результатом дії базових чинників. До складу похідних чинників належать наступні: середній рівень доходів населення; демографічна ситуація; соціальна політика держави; податкова політика держави; грошово-кредитна політика; амортизаційна політика; загальний рівень стабільності; стратегія управління обсягами діяльності; стратегія управління активами; стратегія управління капіталом; стратегія управління грошовими потоками. Чинники III рівня є деталізуючими. З їх допомогою з'ясовують і деталізують механізм впливу похідних чинників на фінансовий стан підприємства. Деталізуючими чинниками є: середній рівень доходів населення; рівень конкуренції; рівень інфляції; склад та структуру активів; стратегія управління власними фінансовими ресурсами та позиковим капіталом; стратегія управління ризиком. Вплив чинників III рівня на фінансову стійкість підприємства є диференційованим [6, с. 114].

Провівши дослідження факторів забезпечення фінансової стійкості підприємства в сучасних умовах та особливості функціонування, можна виокремити основні напрями її вдосконалення:

- покращення управління власними оборотними коштами, які є найбільш істотним фактором підвищення фінансової стійкості підприємства. Стратегічними цілями такого управління мають бути оптимізація обсягів, забезпечення ліквідності балансу, прискорення оборотності, забезпечення інфляційної захищеності, зниження вартості формування;

- розроблення ефективної політики управління грошовими потоками, яка певною мірою залежить від організації оперативного фінансового планування;

- створення системи фінансового контролінгу на підприємстві, що включає визначення об'єкта контролінгу; формування системи пріоритетів показників, що контролюються; розроблення системи кількісних стандартів контролю;

- побудову системи моніторингу фінансових показників; формування системи алгоритмів дій щодо усунення відхилень тощо [7, с. 144].

Висновки. Зважаючи на те, що машинобудівна галузь нараховує ряд підгалузей, а номенклатура виробів підприємств є досить розширеною, враховуючи специфіку діяльності кожного, мають бути визначені власні напрями зменшення ризиків господарювання та адаптації до умов зовнішнього середовища. Чітко визначивши фактори впливу на фінансово-господарську діяльність підприємства, зокрема і на забезпечення фінансової стійкості, відповідальні фахівці (економісти) підприємства матимуть змогу приймати управлінські рішення щодо ліквідації негативних чинників впливу. На нашу думку на кожному підприємстві повинен бути сформований механізм забезпечення фінансової стійкості, який складатиметься із організаційних, функціональних та концептуальних елементів. Фінансова стійкість машинобудівного підприємства є основою до розвитку його економічного потенціалу, збільшення конкурентоспроможності продукції, прибутковості та розширення ринків збуту.

Список використаних джерел:

1. Школьник І.О., Синєпол В.Е. Фінансова стійкість підприємств машинобудування в Україні: таксономічний аналіз. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2017. Вип. 1 (2). С. 41–46.
2. Чубка О.М. Фінансова стійкість машинобудівних підприємств: поняття та оцінка. *Регіональна економіка*. 2016. № 2. С. 198–205.
3. Рекова Н.Ю., Волошина О.В. Сучасний фінансовий стан машинобудівних підприємств України. *Вісник Донбаської державної машинобудівної академії*. 2016. № 3. С. 152–158.
4. Чернишов В.В. Оцінка рівня фінансового стану підприємств машинобудування. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. № 6. С. 237–241.
5. Міокова Г.І. Фактори впливу на фінансову стійкість підприємства. *Наукові записки Київського національного технічного університету*. 2011. Вип. 11. Ч. 1. С. 12–15.
6. Павленко О.П., Семиліт І.В. Економічна сутність фінансової стійкості підприємств: фактори впливу, оцінка та джерела фінансування. *Молодий вчений*. 2016. № 7 (34). С. 113–116.
7. Корбутяк А.Г., Марусяк Х.І. Оцінка фінансової стійкості підприємства в сучасних умовах. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. Вип. 6 (11). С. 142–145.

References:

1. Shkolnyk I.O., Syniepol V.E. (2017) Finansova stiikist pidpriemstv mashynobuduvannia v Ukraini: taksonomichniy analiz [Financial sustainability of machine-building enterprises in Ukraine: a taxonomic analysis]. *Ekonomichniy visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii*, vol. 1 (2), pp. 41–46.
2. Chubka O.M. (2016) Finansova stiikist mashynobudivnykh pidpriemstv: poniattia ta otsinka [Financial sustainability of machine-building enterprises: concept and evaluation]. *Rehionalna ekonomika*, no. 2, pp. 198–205.
3. Rekova N.Yu., Voloshyna O.V. (2016) Suchasnyi finansovyi stan mashynobudivnykh pidpriemstv Ukrainy [Current financial status of machine-building enterprises of Ukraine]. *Visnyk Donbaskoi derzhavnoi mashynobudivnoi akademii*, no. 3, pp. 152–158.
4. Chernyshov V.V. (2016) Otsinka rivnia finansovoho stanu pidpriemstv mashynobuduvannia [Assessment of the level of financial condition of mechanical engineering enterprises]. *Ekonomika i suspilstvo*, vol. 6, pp. 237–241.
5. Miokova H.I. (2011) Faktory vplyvu na finansovu stiikist pidpriemstva [Factors influencing the financial stability of the enterprise]. *Naukovi zapysky Kyivskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu*, vol. 11, pp. 12–15.
6. Pavlenko O.P., Semylyt I.V. (2016) Ekonomichna sutnist finansovoi stiikosti pidpriemstv: faktory vplyvu, otsinka ta dzherela finansuvannia [The Economic Essence of Financial Sustainability of Enterprises: Impact Factors, Valuation and Financing Sources]. *Molodyi vchenyi*, no. 7 (34), pp. 113–116.
7. Korbutiak A.H., Marusiak Kh.I. (2017) Otsinka finansovoi stiikosti pidpriemstva v suchasnykh umovakh [Assessment of financial stability of the enterprise in modern conditions]. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia*, vol. 6 (11), pp. 142–145.

E-mail: rachyn1818@gmail.com